

1946 Genel Seçimlerinde Ayvalık*

Göktuğ İPEK

Doktorant, İstanbul Üniversitesi - Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
E-Mail: goktugpek@hotmail.com

Geliş Tarihi: 23.09.2017 Kabul Tarihi: 04.06.2018

ÖZ

İPEK, Göktuğ, **1946 Seçimlerinde Ayvalık**, CTAD, Yıl 14, Sayı 27 (Bahar 2018), s. 97-121.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Amerika ile birlikte savaştan en güçlü çıkan iki devletten biri olan Sovyetler Birliği, Türkiye'den birtakım taleplerde bulunmuş, Türkiye üzerinde özellikle Boğazlar konusunda baskı kurmaya başlamıştır. Türkiye, Sovyetlerin bu tutumu karşısında kendisine Batı'dan bir müttefik arayışına girmiştir. Bu arayışta karşısına müttefik olabileceği ülke olarak Amerika çıkmıştır. Bir yandan Amerika ile ilişkiler kurmak için çaba harcanırken, diğer yandan çeşitli dış politika kaygılarıyla çok partili hayata geçilerek Türkiye'de demokrasi tesis edilmeye çalışılmıştır.

Çok partili hayata geçişin ardından 6 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti (DP)'nin hızla taraftar topladığını gören Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), seçimleri bir yıl erkene alarak iktidarını dört yıl daha garantilemek istemiştir. Kuruluşuyla genel seçimler arasında yalnızca 6 ay kadarlık bir zamanı olan DP'nin tüm ülkede örgütlenmesi mümkün olamamıştır. Partinin Ayvalık'taki örgütlenmesi ise Mayıs ayına tekabül etmektedir. Bu açıdan Ayvalık DP teşkilatı için seçim çalışmalarını yürütmek çok daha zor olmuştur.

Her ne kadar çok partili hayata geçilmişse de Seçim Kanunu'ndaki antidemokratik maddeler ve idarecilerin tutumları 1946 genel seçimlerine leke sürmüştür. Ayvalık'ta da ülkenin geri kalanına paralel şekilde tartışmalar yaşanmış, Ayvalık DP teşkilatı seçimlerde hile yapıldığını ve Seçim Kanunu'na aykırı hareket edildiğini iddia etmiş,

* Bu çalışma "Ayvalık'ta Sosyal ve Siyasi Hayat (1940-1950)" isimli yüksek lisans tezimin bir bölümü olup, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

buna karşılık olarak CHP ise seçimlerin tam bir dürüstlük ve kardeşlik havasında gerçekleştiğini öne sürmüştür. Genel seçimlerden sonra yapılan İl Genel Meclisi seçimlerinde de benzer olaylar yaşanmış, muhalefet iktidarı suçlamıştır. Hem 1946 genel seçiminde hem de İl Genel Meclisi seçiminde Ayvalık'ta yaşananlar Türkiye'nin yeni siyasi havasının bir örneğini teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok Partili Hayat, 1946 Genel Seçimleri, İl Genel Meclisi Seçimleri, Ayvalık, Şehir Tarihi

ABSTRACT

İPEK, Göktuğ, **Ayvalık in the General Election of 1946**, CTAD, Volume 14, Issue 27 (Spring 2018), pp. 97-121.

The Soviet Union, one of the two most powerful States in World War II together with the USA after the end of the war, have made a number of demands on Turkey. It started to put pressure on Turkey, especially about the Straits. In the face of this attitude of the Soviets, Turkey was in search for an ally from the West. In this quest, the United States emerged as the country where could be an ally. While efforts were made to build relationships with the USA on one hand, it was sought to establish democracy in Turkey through multi-party-life because of various foreign policy concerns in Turkey by multiparty life on the other hand.

The Republican People's Party (CHP) observed that the Democratic Party (DP), which was established on January 6, 1946 after transition to multiparty system, gathered supporters quickly, thus wished to secure its government for further four years by scheduling the elections to 1 year earlier. DP could not be organized in whole country, because the general elections were only 6 months after its establishment. The organization of the party in Ayvalık was completed in May. In this respect, the election campaigns for the DP organization in Ayvalık were much more difficult.

Despite the transition to a multi-party system, anti-democratic clauses in the Election Law and the attitudes of administrators dishonoured the General Elections of 1946. In Ayvalık, discussions were made in parallel with the rest of the country; the DP organization in Ayvalık claimed that there was cheating in the elections and that it was against the Election Law; CHP asserted in response that the elections were held in full honesty and fraternity. Similar events took place in the elections of the Provincial General Council after the general elections; the opposition blamed the government. Those experienced in Ayvalık both during General Elections of 1946 and the elections of the Provincial General Council constituted an example of Turkey's new political atmosphere.

Keywords: Multi-party System, General Elections of 1946, Provincial General Council Elections, Ayvalık, Urban History.

Giriş

27 Nisan 1946'da CHP meclis grubunun aldığı karar sonucunda dört yılda bir yapılan büyük kurultay bir yıl erkene alınarak 10 Mayıs 1946'da toplanmıştır. Bu olağanüstü kurultayda tartışılan üç konudan biri de iki dereceli seçim

sisteminin değiştirilerek tek dereceli seçim sisteminin benimsenmesi olmuştur.¹ Kurultay sonunda parti nizamnamesi değiştirilerek tek dereceli sistemi benimsenmiştir. Komisyon raporunda ve gerekçede, CHP'nin aslında kuruluşundan beri tek dereceli seçim sistemini istediği, ancak şartlar gereği bunun uygulayamadığı ileri sürülmüştür.²

CHP'nin II. Olağanüstü Kurultayı'nda bir konuşma yapan İsmet İnönü, kurultay üyelerini Türk halkının iradesinin yeni bir aşamasına karar vermeleri için çağırdığını, bunun da tek dereceli seçimler olduğunu ifade etmiştir. Aslında seçimleri 1947 yılında yapmayı düşünmelerine rağmen iç ve dış politika gereklerinin ülke yönetimini bir an önce kararlı kılmayı zorunlu hale getirdiğini, dünyanın durumunun eskiye göre daha karanlık ve belirsiz bir hâl aldığıni belirtmiştir. Bu karanlık ve belirsizlik sebebiyle nelerle karşı karşıya kalacaklarını kestiremediklerini belirten İnönü, çok partili hayata geçtiğinden beri ülkede Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nin saygınlığını sarsacak tartışmalar yapıldığını, otoritesinden şüphe duyulan bir meclis ile ne içeride ne de dışarıda hiçbir politikanın yürütülemeyeceğini dile getirmiştir. Bu sebeple de bu durumun doğal bir sonucu olarak seçim yapılması gerektiğini öne sürerek birkaç ay içerisinde seçimlerin yapılacağını açıklamıştır.³

Bu doğrultuda, seçim kanununun değiştirilmesi için 31 Mayıs 1946'da meclise yasa tasarısı verilmiştir. Muhalefet, nisbî temsil sisteminin düşünülmemiş olması, yasanın oyun gizliliğini ve güvenliğini sağlamaması ve seçimlerin yargı denetimine kapalı olması gibi konularda eleştiriler getirmiş, iktidar ile muhalefet arasında sert tartışmalar yaşanmıştır. Buna rağmen 5 Haziran 1946'da tek dereceli seçim yasası kanunlaşmıştır. Yeni yasada yer almamış olsa da uygulamada seçimlerin "açık oy, gizli tasnif" usulü ile yapılmasına ve seçimlerden sonra pusulaların yakılmasına karar verilmiştir.⁴

Seçim sistemi ile ilgili yapılan değişiklikten sonra bu sefer de 10 Haziran 1946'da, Ekim 1947'de yapılacak olan seçimlerin 21 Temmuz 1946'da yapılması CHP oylarıyla mecliste kabul edilmiştir. CHP seçimleri bir yıl erkene alarak DP'nin seçimlerden önce örgütlenme ve seçimleri kazanma şansını ortadan kaldırmayı ve kendi iktidarını dört yıl daha garanti altına almayı hedeflemiştir.⁵ DP, henüz daha örgütlenmesini tamamlayamadığı ve zayıf bir konumda bulunduğu bir dönemde seçime gidildiği düşüncesinde olduğu için, parti içinde

¹ Ensar Yılmaz, "1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar", *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2010, s. 179.

² Hakan Uzun, "Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946 Olağanüstü Kurultayı", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı 26, Bahar 2013, s. 151.

³ Cemil Koçak, *İktidar ve Demokratlar Cilt 2*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 356.

⁴ Yılmaz, a.g.m., s. 180.

⁵ Onur Çelebi, "Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Doğumu: 1946 Seçimleri", *Turkish Studies*, Cilt 10, Sayı 1, 2015, s. 259.

seçimlere katılıp katılmama konusunda görüş ayrılıkları yaşamıştır. DP Genel İdare Kurulu seçimlerin boykot edilmesini savunmuştur. Ancak 16 Haziran'da başlayan ve üç gün süren parti merkezindeki toplantılarda mahalli parti teşkilatlarının görüşü ağır basmış ve seçimlere katılma kararı alınmıştır.⁶ Metin Toker'e göre DP'nin seçimlere katılıp katılmama konusunda gösterdiği tereddüt zaten suni idi, şayet parti seçimlere girmezse bütün anlamını kaybetmiş olacaktı. Ayrıca seçimlere katılmayan bir DP, Milli Şep'ten farklı bir muamele görecekti.⁷

21 Temmuz 1946'da yapılan seçimler Osmanlı'dan bu tarihe kadar yapılan seçimler arasında ilk tek dereceli genel seçim olma özelliğine sahip olmuştur.⁸ Ancak çok partili hayatın bu ilk seçimlerinde yaşananlar Türk demokrasi ve siyasi hayatında olumsuz izler bırakmış, sonraki süreçte iki parti arasındaki ilişkileri son derece kötü etkilemiştir.

1946 genel seçimlerinde meydana gelenlerin bir tezahürünü oluşturan Ayvalık'ta yaşananları ele alırken asıl kaynak Ayvalık gazetesi isimli yerel gazete olmuştur. Cumhuriyet'in ilanının bir yıldan az bir süre sonrasında yayın hayatına başlayan gazetenin sahibi Hüseyin Avni Baskın idi. Ayvalık'ın basın hayatında oldukça önemli bir yer tutan gazete, 1990'lı yılların başlarına kadar kimi zaman isim değiştirerek varlığını devam ettirmiştir.⁹ Gazete, çok partili hayata geçişin ardından bir müddet -1946 genel seçimleri de dahil- tarafsız bir siyaset takip etmiş, daha sonra ise DP'yi desteklemiştir. Zaten gazetenin sahibi H. Avni Baskın bu süreçte DP üyesi olduğu gibi, 1950 genel seçimlerinin ardından önce DP İlçe Başkanı, belediye seçimlerinde de bu partiden belediye başkanı olmuştur.¹⁰ Çalışmanın diğer gazete kaynaklarından olan ve Balıkesir'de çıkan Türk Dili gazetesi CHP'yi desteklerken, İzmir'de çıkan Yeni Asır ve Demokrat İzmir gazeteleri DP'yi desteklemiştir. 1946'daki genel seçimlerde Ayvalık'ta yaşananlara dair herhangi bir arşiv belgesinin olmaması ise çalışmayı sadece gazeteler ve dönem ile ilgili bilgi alınan Ayvalıklılarla sınırlı tutmuştur.

Kuşkusuz, bu çalışma ile anlatmaya çalıştığımız Ayvalık'taki 1946 genel seçimleri pazılın sadece bir parçasını oluşturmaktadır ve bize kısmî bir fikir vermektedir. Ancak Ayvalık'ta yaşanan diğer genel ve belediye seçimlerini ve iki parti arasındaki ilişkileri ele alarak tablonun tamamını görmek mümkün olacaktır. Bu sayede, Ayvalık örneğinden yola çıkarak Türkiye'nin siyasi hayatında ve demokrasi deneyiminde geçirdiği evreler hakkında fikir sahibi

⁶ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 247; Yılmaz, agm, s. 180-181.

⁷ Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiyeye 1944-1950*, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 1990, s. 113.

⁸ Kenan Olgun, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 79, 2011, s. 22.

⁹ Göktuğ İpek, *Ayvalık'ta Sosyal ve Siyasi Hayat (1940-1950)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2016, s. 126-128.

¹⁰ İpek, *age.*, s. 44-45.

olunabilir.

Ayvalık'ta Seçim Öncesi Süreç ve Seçim Sonuçları

Seçim sisteminin değişmesinin ardından 13 Haziran 1946'da Ayvalık gazetesinde bir yazı kaleme alan Şükrü Filat¹¹, geri bir zihniyetin tezahürü olan iki dereceli seçimlerin artık maziye karıştığını belirtmiştir. Filat, yıllardır bekledikleri bu medeni hamlenin gerçekleşmesini sağlayan hükümete minnet ve şükranlarını sunmuştur. Ona göre, her ne kadar bu seçim kanunu ileri devletlerin gelişmiş haline ulaşmamış olsa da, içerdiği cezaî hükümler sayesinde seçimlerde hile yapılma ihtimalinin azaldığını ifade etmiştir.¹²

Yazar, seçimlerin yaklaşmış olması sebebiyle Ayvalık'tan şimdiye kadar bir milletvekili çıkmamış olmasına hayıflanmıştır. Ayrıca daha önce Halk Partisi'nin mebus listesine girenleri ve seçilenleri memleketi tanımayan ve memleketin dertleriyle ilgilenmeyen kişiler olarak değerlendirmiştir. Seçildikten sonra ise bu milletvekillerinin bir veya iki defa gelip, onda da halk ile temas etmeden döndüklerini öne süren Filat, bu durumun her açıdan zararlı olduğunu dile getirmiştir. Bu duruma çözüm olarak da, her neye mâl olursa olsun, herhangi bir şahıs veya parti üzerinde durmadan, Ayvalık'ın dertlerini bilen, bu dertleri anlatabilecek ve bitirebilecek bir milletvekili çıkarmak fikrini önermiştir. Partilerin, güvendikleri kişileri seçim listesine yazdırarak vilayette çoğunluğu kazanabilmesi için tedbirler alabileceğini, bunda başarılı olduğunda her şeyde başarılı olunacağını belirtmiştir.¹³

Türk Dili gazetesinde 23 Haziran'da yer alan bir haberde, DP'nin belediyeye ait oy kâğıtlarını partiye üye yazmak amacıyla kullandığı iddia edilmiştir. Habere göre olay şöyle cereyan etmiştir: Milletvekili seçimleri dolayısıyla hazırlanacak olan defterlere esas teşkil etmesi için evlere beyannameler dağıtılmıştır. Aynı günün akşamı DP'li bazı kişiler de beyannamelerin dağıtıldığı evleri dolaşarak DP'ye ait teklif varakalarını "Bunları da belediye gönderdi, doldurup imza edecek." diyerek okuma yazma bilmeyen halka dağıtmışlar ve vatandaşları DP'ye üye yazmak istemişlerdir. Ayrıca 25 kuruş da para toplamışlardır. Yine esnaftan bazı kişileri belediye tarafından tadilatı yaptırılan pazar yerindeki dükkânları kendilerine vereceklerini söylemek suretiyle partiye üye yazmaya çalışmışlardır. Fakat hem belediye adına DP üye kâğıtlarını dağıtan hem de pazar yerindeki dükkânları vaat edenlerin yaptıkları ortaya çıkmış, savcılık tarafından da adli takibat başlatılmıştır.¹⁴

¹¹ 1941/1942 yılında Ayvalık gazetesini neşriyat müdürü olan Şükrü Filat, DP'nin Ayvalık'ta örgütlenmesinin ardından 1947 yılında yapılan DP ilçe kongresinde idare kurulu üyeliğine seçilmiştir. Bkz. İpek, *age.*, s. 127, 261.

¹² Şükrü Filat, "Seçimde bir milletvekili çıkarmalıyız", *Ayvalık*, 13 Haziran 1946, s. 1.

¹³ Filat, *agm*, s. 1.

¹⁴ "Demokrat Parti Ayvalıkta neler yapmış?", *Türk Dili*, 23 Haziran 1946, s. 1.

Tablo 1: 1946 Genel Seçimlerinde Ayvalık'ta Kurulan Seçim Sandıklarının Yerleri ve Kapsadığı Mahaller¹⁵

Sandığın Kurulduğu Yer	Kapsadığı Bölgeler
Kemal Paşa Mah.	Sefa, Çamlı Mevkii ve Kemal Paşa Mahallesi'nin tamamı
Biberli Camii Avlusu	Kazım Paşa Mahallesi'nin tamamı
Gazi İlkokulu Avlusu	Hayrettin Paşa Mah. Altınova Cad.; Zafer Sok., Çifte Çeşme Sok., Servi Sok., Yıldız Sok., Ay Sok., 16., 17., 18., 19. ve 20. Sok. Sefa Cad.; Şafak Sok., Çifte Mektep Sok. Hastane Cad.; 1. Sok., Hayat Sok.
Gazi İlkokulu Avlusu	Hayrettin Paşa Mah. Sefa Cad.; 9., 10., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19. ve 20. Sok. Hastane Cad.; 1., 2., 3., 4., 6. Sok., Hastane Sok., Fecir Sok., Futbol Sok., Hayat Sok., Dereboyu Sok., Gülbahar Sok., Mektep Sok., Macaron ¹⁶ Çarşısı ve Fabrikalar Aralığı
Çiftçi Malları Koruma Dairesi	Vehbi Bey Mahallesi'nin tamamı
Eski Sakarya İlkokulu Avlusu	Zeki Bey Mahallesi'nin tamamı
Alibey Camii Avlusu	Hamdi Bey Mahallesi'nin tamamı
Fethiye Mahallesi'nde Bakkal Ali	Fethiye Mahallesi'nin tamamı
Saatli Camii Avlusu	Fevzi Paşa Mahallesi'nin tamamı
Tekel İdaresi Avlusu	İsmet Paşa Mahallesi'nin tamamı
Sakarya Camii Sanat Okulu Atölyeleri Avlusu	Sakarya Mah. Edremit Cad.;16. Sok., Çeşme Çıkmaz Sok. İsmet Paşa Cad.; 5., 12., 13., 14., 17. Sok. 1 ve 2. Hükümet Cad.; 8., 15., 16., 17. Sok. Gümrük Cad., 1. ve 2. Fethiye Cad.; 6., 7., 8., 10., 11., 12., 13., 19., 20., 22., 24. Sok. Değirmenler, Fabrikalar, Balıkthane, Çeşme Sok. ve Caddeleri

¹⁵ "Seçim Kurulu Başkanlığından", *Ayvalık*, 4 Temmuz 1946, s. 1.¹⁶Ayvalık gazetesinde bu kelime "Macalon" olarak yazılmıştır. Ancak doğrusu "Macaron" olmalıdır.

Sakarya Camii Sanat Okulu Atölyeleri Avlusu	Sakarya Mah. Fethiye Cad.; 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 ve 29. Sok. 2. Edremit Cad.; 19. Sok. İsmet Paşa Cad.; 12. ve 14. Sok. Değirmenler Cad.; 2., 3., 5. ve 6. Sok. Hükümet Cad.; 16. Sok. Fabrikalar, Değirmenler ve Çeşme Sokakları
Altınova Halkodası	Nalpare, Kadı ve Hisar Mahallesi'nin tamamı
Selimiye Mahallesi Camii Avlusu	Selimiye Mahallesi'nin tamamı
Çakmak Köyü Yeni Okul Binası	Çakmak, Üçkabağaç, Odaburnu, Mezarardı, Bulutçeşme ve Beşiktepe Köyü'nün tamamı
Akçapınar Köyü Okulu	Kararayıt ve Akçapınar Köyü'nün tamamı
Çamoba Köyü Okulu	Çamoba, Kocaaliler, Bektaşdere Köyü'nün tamamı
Türközü Köyü Okulu	Türközü Köyü'nün tamamı
Tıfıllar Köyü Okulu	Tıfıllar ve Hacıveliler Köyü'nün tamamı
Bağyüzü Köyü Okulu	Bağyüzü Köyü'nün tamamı
Araplar Köyü Camii	Araplar Köyü'nün tamamı
Muradeli Köyü Okulu	Muradeli Köyü'nün tamamı
Küçük Köy Camii Avlusu	Küçük Köy'ün tamamı
Alibey Bucağı Belediyesi Dairesi	Mithat Paşa ve Namık Kemal Mahallesi'nin tamamı
Şevket Bey Mahallesi Eski Okul Binası	Şevket Bey ve Özdemir Mahallesi'nin tamamı

Milletvekili seçim kanununa göre, Balıkesir dahilinde oluşturulan seçim kurulları 20. madde uyarınca tutanaklar düzenlemişlerdir. İl seçim kurulunun nüfus miktarı üzerinden yaptığı tespit bu tutanaklarda yer almıştır. Bu tespit, Balıkesir'den 13 milletvekili çıkacağı belirtilmiştir¹⁷ Bu doğrultuda DP, 1946

¹⁷ "Seçim kurulu başkanlığından", s. 1.

genel seçimlerinde Balıkesir’den 13 kişiyi milletvekili adayı göstermiştir. Bu adayların isimleri şunlardır: Hasan Basri Çantay (Eski Milletvekili), Vehbi Bolak (Eski Maarif Vekili), Sıtkı Yırcalı (Hukuk Doktoru), Esat Budakoğlu (Avukat), Hulusi Zırpılı (Eski Milletvekili), Dr. Fazıl Doğan (Fabrikatör), Dr. Ulvi Çanlı (Doktor), Mustafa Sutüven (Tüccar), Enver Güreli (Devlet İktisadi Teşekkülleri Müşaviri), Ahmet Kocabıyıkoglu (Çiftçi), Dr. Ali Rıza Tezel (Operatör, Eski Başhekim), Faik Gürbaş (Doktor), Yahya Pehlivan (Tarih Öğretmeni).¹⁸ Bu isimlerden Fazıl Doğan¹⁹ ve Hulusi Zırpılı²⁰ Ayvalık’ta ikamet eden adaylardır.

Tablo 2: 1946 Genel Seçimlerinde Seçmen Defterlerinin Asıldığı Yerler²¹

Mahalle/Bucak/Köy	Seçmen Defterlerinin Asıldığı Yer
Kemal Paşa Mah.	Sefa Caddesi’ndeki Ali Ergenç’in kahvesinin önü
Kazım Paşa Mah.	Altınova Caddesi’ndeki Bakkal Enver Aykut’un dükkânının önü
Hayrettin Paşa Mah.	Sefa Caddesi’ndeki Hasan Kara’nın dükkânının önü
Vehbi Bey Mah.	Sefa Caddesi’ndeki Çiftçi Malları Koruma Dairesi’nin önü
Zeki Bey Mah.	Altınova Caddesi’ndeki Mehmet Meriç’in dükkânının önü

¹⁸ “Demokrat Parti Balıkesir ili millet vekilleri adayları”, *Ayvalık*, 18 Temmuz 1946, s. 2.

¹⁹ Fazıl Doğan 1892 yılında Midilli’de doğmuş, yüksek öğrenimini Darülfünun’da tamamlayarak doktor olmuştur. I. Dünya Savaşı’nın yanı sıra Milli Mücadele’de de yer almıştır. Kendisi Emet Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin kurucuları arasında olup, aynı zamanda Emet Milli Müfrezesi ile Demirci ve çevresinin kumandanlığını yapmıştır. Savaşın kazanılmasının ardından ailesiyle Ayvalık’a yerleşen Doğan, CHP Ayvalık İlçe Başkanlığı, Türk Ocağı Ayvalık Şubesi Başkanlığı ve Ayvalık Halkevi Başkanlığı gibi görevlerde bulunmuştur. 1935 yılından öldüğü tarih olan 1951 yılına kadar ise prına fabrikası sahibi olması sebebiyle ticaretle uğraşmıştır. Bkz. Serap Taşdemir, “Tek parti Döneminde Ayvalık’ta Eğitim Faaliyetleri”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 2010, s. 221-222.

²⁰ 1883 yılında Balıkesir’de doğan, ilk ve orta öğrenimini burada tamamlayan Zırbalı Abdullah Hulusi Bey, İstanbul Numune-i Terakki İdadisi’ni bitirdikten sonra Tıbbiye’ye girmiş, ancak üçüncü sınıfta iken hastalığı nedeniyle öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Daha sonra Balıkesir’e dönerek tarım ve ticaret ile uğraşmıştır. 1917 yılı başında başladığı Balıkesir Belediye Başkanlığı görevini Haziran 1918’e kadar sürdürmüştür. İzmir’in işgalinden sonra Kuva-yı Milliye’nin Balıkesir’de örgütlenmesinde aktif olarak yer almış, İzmir Şimal Cephesi Merkez Heyeti Reisi ve Balıkesir Heyet-i Merkeziye Üyeliği görevlerini üstlenmiştir. Önce Soma ve Bergama Cephesi’nde, daha sonra İnegöl ve Beyşehir hattında kumandanlık yapmış, gösterdiği yararlılıktan dolayı İstiklal Madalyası’na layık görülmüştür. Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasının ardından Meclis’e 2. dönem Karesi mebusu olarak girmiştir. 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın kurulmasıyla buraya geçmiştir. Ayvalık’ın işgalden kurtuluşundan sonra ise buraya yerleşmiş, zeytinyağı, sabun ve un ticareti yapmıştır. 25 Mayıs 1968’de burada vefat etmiştir. Bkz. Bülent Şentay, “Zırbalı Hulusi Zırpılı: Cesur Bir Kuvay-ı Milliyeci, Yurtsever Bir Aydın, Çalışkan Bir İşadami”, *Ayvalık*, Sayı: 4, 2014, s. 24-26; Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi II. Dönem III. Cilt*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s. 469-470; Sema Yıldırım ve Behçet Kemal Zeynel (Ed.), *TBMM Albümü (1920-2010) 1. Cilt (1920-1950)*, II. Baskı, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 104.

²¹ “Seçim kurulu başkanlığından”, s. 1.

Hamdi Bey Mah.	Alibey Cami Caddesi'ndeki Avni Yalı'nın dükkânının önü
Fethiye Mah.	İsmet Paşa Caddesi'ndeki Ahmet Çangırlı'nın dükkânının önü
Fevzi Paşa Mah.	Pazar yerindeki Yoğurtçu Nezir Güney'in dükkânının önü
İsmet Paşa Mah.	Edremit Caddesi'ndeki Hüseyin Güzey'in dükkânının önü
Sakarya Mah.	Edremit Caddesi'ndeki kahvelerin önü
Altınova Bucağı	Merkezin defterleri Halkodası önü, Selimiye Mahallesi'ninki kahveler önü
Alibey Bucağı	Belediye dairesi önü
Köyler	Her bir köyün köy odası

22 yaşından büyük olup oy kullanacak vatandaşların yukarıdaki tabloda yer alan seçmen defterlerini inceleyerek, isimleri yanlış ya da mükerrer yazılmış veya hiç yazılmamış olan varsa belediye binasındaki seçim kurulu başkanlığına müracaat etmeleri istenmiştir. Defterler 1-6 Temmuz arası askıda kalmış, 6 Temmuz saat 18.00'da indirilmiştir. 6 Temmuz'dan sonra yapılacak itiraz ya da müracaatların kabul edilmeyeceği bildirilmiştir.²²

21 Temmuz 1946'da yapılan çok partili genel seçimden sonra Türk Dili gazetesinin 22 Temmuz gecesine kadar elde ettiği sonuçlara göre Ayvalık'ta CHP 5770 oy, DP 2557 oy almıştır.²³ Ayvalık Belediye Başkanı Muharrem Onursal'ın verdiği bilgilere göre, Ayvalık dahilinde 9347 seçmen oy kullanmış, merkezde CHP 2884 oy, DP 2079 oy almıştır. Bucak ve köylerde CHP 2890 oy, DP de 1476 oy almıştır. Ayvalık genelinde ise CHP toplam 5774 oy, DP ise 3555 oy almıştır.²⁴

Seçimlerde Yaşananlar ve Yankıları

Ayvalık'tan Demokrat İzmir gazetesine bildirildiğine göre, seçimlerin DP lehine gittiğinin farkına varıldığı anda kanunlara aykırı bir şekilde sandıklar belediye binasına götürülmüştür. Burada iki saat bekletildikten sonra sayım yapılmış ve sonuç DP aleyhine çıkmıştır. Sandıklardaki oyların DP lehine olması karşısında oylar çalınarak yerine CHP adaylarına ait oyların konulduğunun kolayca delillerle ispat edilebileceği iddia edilmiştir. Son olarak ise oyları çalınan seçmenlerin haklarını arayarak olayı protesto edecekleri belirtilmiştir.²⁵

O dönemin tanıklarından Salim Ezer'in²⁶ aktardığına göre, oy kullanma işlemi sona erdikten sonra sandıkları belediye binasına götürmüşlerdir. Ancak

²²agm, s. 1.

²³ "Oy farkı ne kadar?", *Türk Dili*, 23 Temmuz 1946, s. 1.

²⁴Muharrem Onursal, "Yersiz İsnatlara Cevap", *Ayvalık*, 1 Ağustos 1946, s. 1.

²⁵ "Ayvalık'ta yolsuzluklar", *Demokrat İzmir*, 23 Temmuz 1946, s. 4.

²⁶ 1917 Midilli doğumlu olup mübadele ile Ayvalık'a gelen Salim Ezer, seçimlerin yapıldığı tarihte DP taraftarı idi.

belediye binasında DP'nin kazanmaması için CHP tarafından hile yapılmıştır.²⁷ Yine dönemin tanıklarından İbrahim Karayıldız'ın²⁸ verdiği bilgiye göre ise, sandıklar belediye binasına götürüldükten sonra o zamanki zabıta amiri DP'nin oy pusulalarını sandıklardan çıkartarak yerine CHP'ninkileri koymuştur.²⁹

Seçimlerin ardından DP İlçe Başkanı Vacit Asena'nın Ayvalık'taki seçimlerle ilgili bir protesto metni Ayvalık gazetesinin 1044 sayılı nüshasında yayımlanmıştır. Her ne kadar gazetenin bu nüshası elimizde mevcut değilse de aynı metin Yeni Asır gazetesinde de yer almıştır. Söz konusu metinde DP'nin Ayvalık'taki seçimler hakkında hile yapıldığına dair iddialarına ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir.

Asena, seçimin bitişinden sonra her komisyonun Seçim Kanunu'nun 27. maddesine uyararak seçmen defterlerindeki imza, mühür ve parmak işaretlerine göre oylarını kullananların sayısını bir tutanakla tespit etmesi, ardından sandığın derhal açılması, tasnifi yapılması ve tasnif sonucunun ayrı bir tutanak ile belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Asena'nın belirttiğine göre, bu işlemler yapıldıktan sonra bütün evrak, komisyon tarafından mühürlenmiş bir zarfa konularak genel tasnif işlemi için belediyede oluşturulan seçim kuruluna gönderilmesi gerektiği halde bu kuralların hiçbirisine uyulmamış, hatta bütün defterler komisyon başkanlarınca belediyeye açık bir vaziyette getirilmiştir. Sandıklar da bazı komisyon üyeleri tarafından aynı şekilde belediyeye taşınmıştır. DP yetkilileri yapılanların kanuna uygun olmadığı yolundaki itirazlarını kaymakamlığa iletmışse de kaymakamlık "umumi nezaret ve murakabe" hakkı olduğunu öne sürerek bu itirazı reddetmiş ve hiç kimseden bir teklif gelmemesine rağmen iki saatlik bir yemek arası verilmesine karar vermiştir. DP'liler oy sandıklarının bu şekilde bir odada tutulmasının çok şüpheli ve manidar olduğunu belirterek seçim kurulu ve kaymakamın bu konuda yetkisi olmadığı ifade etmiştir. DP'lilerin itirazlarına karşılık kendilerinin hak ve yetkilerine dil uzatamayacakları cevabı verilmiştir. Ardından oy sandıkları belediye binasının üst katındaki fen memurunun odasına konulmuştur.³⁰

Asena sonrasında yaşananları ise şu şekilde anlatmıştır:

"Oda kilitlenmiş ise de, aynı katta mevcut odalardan birinin hususi bir kapısından dam ve çatı kısımlarına merdivenle çıkılmakta olup bu gizli kapaklı ve ivicacılı yere bir çok kişinin saklanabileceği bu kısmın her türlü emniyet telkini için aranması teklif edilmiş fakat daha fazla ince eletip sık dokumağa lüzum olmadığı cevabı verilmiştir.

Sandıkların bulunduğu odanın ve bu katın her tarafa irtibatı olan balkona bakan pençeresinin inzibat altına alınması ve burada alakalıların bekletilmesi

²⁷ Salim Ezer ile yapılan görüşme, 12.11.2013.

²⁸ 1920 yılında Midilli'de doğan İbrahim Karayıldız ailesi ile mübadelede Ayvalık'a gelmiştir. Tıpkı Salim Ezer gibi Karayıldız da DP'nin kurulmasının ardından bu partiyi desteklemiştir.

²⁹ İbrahim Karayıldız ile yapılan görüşme, 13.11.2013.

³⁰ "Seçim garabetlerinden", *Yeni Asır*, 30 Temmuz 1946, s. 4.

isteğine de sed çekilerek kuvvei cebriye istimal edileceği tehdidile bu kat tahliye ettirilmiş ve bu katın merdiven başındaki kırmızı bal mumu konularak mühürlenmiş ve süngülü nöbetçiler ikame edilerek yukarı kata çıkılmaması için mürettep tedbirler alınmıştır. Bundan sonra göya her hangi suretle şüpheli mucip olmaması için belediyenin methal kısmında siyasi partilerin üçer kişilik birer heyet bırakabilecekleri bildirilmiştir. Bu garip ve kanuna uymayan durum hakkında itiraz hakkımızı muhafaza ettiğimizi söyleyerek ve mahza merakımızı defetmek için orada üç arkadaş bıraktık.

Müteakiben belediye dairesi boşaltıldı. Polisler, jandarmalar, erler etrafi çevirdiler. Belediye mensupları bu kafiye dahil bulunuyordu. Belediye dairesinden ancak methalde elektrik yanmakta idi. Belediye dairesinin hemen arkasındaki belediyenin malı olup C. H. Partisi tarafından fuzulen işgal ve intifa edegelmekte bulunan binadaki vasi miyastaki donanma tertibatı derhal söndürülmüş ve belediye dairesi korkunç bir zulmet içinde bırakılmıştır.

Belediyenin dışında yaratılan hava ise basit bir ifade ile korkunçtu. Kimseyi belediye binasına yaklaştırmıyorlardı. Bu tertibatın seçim kanununa hiçbir suretle uymadığı ve her türlü hileye ve yolsuzluğa yol açacağı cihetle muteriz bulunduğumuz tekrarlanmış ve buna karşı kanun asla itiraz hakkı vermemiştir. Kendileri ne yolda hareket ederlerse, bizim onu kabul etmek mecburiyetinde bulunduğumuzu bildirmişlerdir.

Bu beyanın seçim kanununun 27 ve 28 ci maddelerine muhalefeti tebarüz ettirilmiş ve cevap alınamamıştır.

Tatbik edilen bu külfetli merasimin zaman ve hak gaip ettirmekte olduğu ve geç olarak bir buçuk saat zarfında bitirilmesi mümkün olan sayım ve tasnif işlerinin yapılması seçimin sıhhat ve selametinin muhafazasını yine istedik. Şüphesiz ki her nokta ve itirazda olduğu gibi nazara alınmadı. Durum bütün çıplaklığı ve bütün hatları ile daha ziyade meydana çıkmış bulunuyordu. Belediye dairesinin methalinde ve her suretle mahsur durumda kalan temsilcilerimiz, sandıkların serbestçe ve kanunsuzca konulduğu odada gürültülerin ve ayrıca ağır bir cismin düşmesinden hasıl olan kalın bir sesin etrafa aksettğini işitmişler ve kendileri bekleyen erlere ve zabıta memurlarına söylemişlerse de belediye mensupları etrafa yayılarak gürültü gelen odanın altındaki odaya girmişler ve kapattıktan sonra sandalyaları harekete getirerek, yukarıdan her hangi bir ihtiyatsızlıkla sızan akisleri boğmağa ve yukarıya işaret vermeğe kalkmışlardır. Temsilcilerimiz bekledikleri methalden birini gönderip haber vermek ve işe müdahale etmek istemişlerse de, belediyeden ayrılmayacakları tefhim edilmiş ve muhakkak ki kapalı odada işlenen faciadan sonra başta kaymakam olmak üzere seçim kurulu ve bazı selahiyetsiz ve vazifesiz kimseler belediyeye girmişlerdir. Bu muhtelit grup göya muhafaza altında bulunan defterler ve bilhassa sandıkları yerlerinden merasimle çıkarmışlardır. Bizim de huzurumuzda yapılan bu merasimde, sandıkların mevzu bulunduğu odanın vaziyeti gözden geçirildi.

Duvar irtifana doğru istif edilen sandıkların yerlerini ve sıralarını değiştirdiği hayretle müşahede olundu.”

Bu durum karşısında yaşanan karışıklığa dikkat çekilmiş ve sebebi sorulmuş, fakat kimse DP'lileri dinlememiştir. Sonrasında sandıklar seçim komisyonlarına

dağıtılmış, oyların tasnifine ve sayımına geçilmiştir.³¹

Vacit Asena'nın seçimlerle ilgili bu iddialarına Belediye Başkanı Muharrem Onursal kendi iddialarının yer aldığı cevabî bir yazıyla karşılık vermiştir. Onursal yazısında seçim günü yaşananları kendi cephesinden aktarmıştır. Kendisi, Ayvalık'ta genel seçimlerin tam bir serbestlik ve hürriyet havası içinde, halkın toplumsal ve siyasal vazifesini idrak etmiş bir şekilde geçtiğini öne sürmüştür. Ne idarî makamlar ne partiler ne de halk resmî ya da gayriresmî olarak bu konuda bir tek itirazda bulunmamıştır. Onursal, elektrik santralının canavar düdüğünün çalınmasının sebebinin sandıkların yerlerine ulaşması ve seçim komisyonlarının parti temsilcileriyle birlikte ve bando eşliğinde belediye binasına gelmesi için verilmiş bir işaret olduğunu ifade etmiştir. Tasnif işleminin belediyede yapılmasının gerekçesi olarak ise seçim bürolarının bulunduğu yerlerin sokak ortasında, bahçe ve cami avlularındaki ışsız yerler olmasını göstermiştir. Yemek arası verilmesini de seçim komisyonlarının oy kullanma esnasında çok yorulmasıyla açıklayan başkan, söz konusu ara süresince defterlerin ve oy sandıklarının parti gözlemcilerinin gözü önünde ve rızaları alınarak odalara konulduğunu belirtmiştir. Ayrıca sandıkların mühürlendiğini, odanın kilitlendiğini, binanın her yerinin aranarak zabıta ve parti temsilcileri haricinde binada kimsenin kalmadığını ve hatta seçim kurulu mührünün de DP İlçe Başkanı'na verildiğini sözlerine ilave etmiştir. Sonrasında şöyle devam etmiştir:³²

“Bu müddet zarfında belediye dairesinde zabıta ve partiler mümessillerinden başka kimse olmadığı halde sandıkların bulunduğu odada gürültü olduğu ve bunu duyurmamak için belediyecilerin sandalyeleri takırdattıkları işin en komik tarafıdır. Gerek sandıkların hiçbir taraftan içerisine girilmesine imkan bulunmayan fen memurluğu odasına konarak kilitlenmiş olması gerekse diğer oda kapularının tamamen yersiz olduğuna bariz bir delili olduğu gibi ne Demokrat parti başkanı ne de temsilcileri –gazetede işaret ettiklerinin aksine- bu hususun en küçük bir noktasına dahi itiraz etmemişlerdir. Her yeri bizzat kendileri aramışlar, kapuların kilitlenmesinde ve mühürlenmesinde bizzat meşgul olmuşlar ve seçim kurulu mührünü ceplerine koyarak ve mühürlü kapuların önüne üç temsilci bırakarak gayet neşeli çıkıp gitmişlerdir. Bina dahilindeki parti temsilcilerinden mada şehir kulübü pencerelerinden belediye binasının üst katı göz hapsine alınmış, denizden motörler içerisinde belediye binası ve balkonları nazaret edilmiş ve hiçbir suretle bu hareketlere ve belediye binasındaki temsilcilerin en küçük hareketine dahi müdahale edilmediği gibi kimse ihtilattan men olunmamıştır. Bilhare seçim kurulu ve bütün seçim komisyonlarının ve parti mümessillerinin müvacehesinde kapuların mühürleri C. Savcısının teklifi üzerine Demokrat Parti Başkanı tarafından muayene ve kontrol edilerek ve kesilerek ve kapuları açılarak defter ve sandıkların yerli yerinde olduğu görülerek

³¹agm, s. 4.

³²Onursal, “Yersiz İsnatlara Cevap”, s. 1.

ve en küçük bir itiraz dahi serdedilmeyerek sandık ve defterler seçim komisyonlarına teslim edilmiş ve her birine ayrılan odalarda tasnife başlanmıştır.”

Tasnif aşamasına gelindiğinde DP’li gözlemcilerin sanki seçim komisyonu üyesi gibi zarfları açarak oyları saydıkları ve tespit ettiklerini ileri süren Onursal, kimsenin bu duruma en küçük bir müdahalede dahi bulunmadığını, ne zarfların rengine ne sandıkların kilitlerine ne de zarfların etüvlü ya da etüvsüz oluşuna dair hiç kimsenin itirazda bulunmadığını belirtmiştir. Tutanaklar seçim kuruluna teslim edildikten sonra genel tutanağın hazırlanmasına geçilmiş, parti temsilcilerinin huzurunda, hatta onların yardımları ile ertesi gün sabah sekizde genel tutanağın hazırlanması sona ermiştir. Akabinde, Onursal’ın deyimiyle tam bir arkadaşlık havası içerisinde, parti temsilcileri de dahil herkes birbirini tebrik ettikten sonra dağılmıştır. Onursal sözlerini devamında, seçim sırasında oy pusulası dağıtan ve propaganda yapanlar hakkında cezaî işlem yapılması tasarrufunun zabıtalara Seçim Kanunu ile verildiğini, seçimler dürüstçe ve serbestçe yapıldığı için DP İlçe Başkanı’nın Şehir Kulübü’nde Kaymakam, Cumhuriyet Savcısı, CHP İlçe Başkanı ve seçim kurulu üyelerine bir ziyafet verdiğini belirtmiştir. Yazısına, her şeyin mazur görülebileceğini, sadece gerçeklerin tahrif edilmesini vicdanların kabul etmeyeceğini ifade ederek son vermiştir.³³

Vacit Asena’nın seçimi protesto eden yazısı karşısında Muharrem Onursal’ın cevabî yazısıyla -Ayvalık gazetesi aracılığıyla- başlayan ikili arasındaki atışma niteliği taşıyan bu yazı dizisi savaşı, Vacit Asena’nın karşı yazısıyla devam etmiştir. Asena söylemek istediklerini 5 maddede toplamıştır. Birinci maddede, Muharrem Onursal’ın genel seçimlerde yaşananları ve genel seçimin sonuçlarını protesto etmek, halkı aydınlatmak amacıyla DP için söylenenlerin kanun maddeleri ve suç unsurları bakımından mahiyetini takdir edemeyeceğinin açık olduğu belirtilmiştir. Asena, Muharrem Onursal’a bu konuda ilham veren kıdemli bir meslektaşından bahsederek, onun yazısı da aynı zamanda yayınlanmış olsaydı okuyucuların bu ilhamın kaynağını öğrenmiş olacaklarını ifade etmiştir. Ancak bu kişinin kim olduğu paylaşmamıştır. Asena, genel seçim münasebetiyle kaleme aldığı yazılar vesilesiyle memleket ile yüzleşme noktasında herhangi bir hesabı –delilleriyle- vermeye hazır olduklarını ve karşı tarafında kendileriyle tartışmaktan kaçınmamaları gerektiğini belirtmiştir. Seçim kanununun işlenen suçlar hakkında altı aylık bir zaman tanıdığını ve henüz seçimlerin üstünden bir ay geçtiğini söyleyerek Muharrem Onursal’ın seçimlerle ilgili herhangi bir resmi itiraz olmadığı belirten ifadesine gönderme yapmıştır.

İkinci maddede, maddi olaylara ilişkin verilen cevaplara karşılık hazırlamaktan kaçınıldığını, çünkü bu karşılıkların birer tekrardan ibaret olacağı

³³ Onursal, agm., s. 1-2.

belirttikten sonra Ayvalıklıların önünde gerçekleşenleri Muharrem Onursal'ın olumsuzlaştırdığını ve ancak bunların üzerinde durmaya değer olduğunu ifade etmiştir. DP İlçe Başkanı'na göre, Belediye Başkanı, şahsına değil de seçmenlere, Ayvalıklılara ve doğruyu gören CHP'lilere hitap etmiş ve onlardan cevap istemiş olsaydı en doğru şeyi yapmış olurdu. Ancak Onursal alacağı cevap açık ve sert olacağı için bunu yapmamıştır.³⁴

Asena üçüncü maddede, Onursal'ın verdiği cevapların dayanağının bulunmadığını, DP kanadının dile getirdiği olayların herkesin önünde gerçekleştiğini ve sonuç ile ilgili bizzat halkın birleşerek hüküm verdiğini tebarüz ettirmiştir. Dördüncü maddede Onursal'ın kullandığı “beşuş”³⁵ kelimesinden yola çıkarak mizahi bir karşılık verdikten sonra beşinci maddede Muharrem Onursal'ın ziyafet iddiasına değinerek bunu kabul etmiştir. Ülkenin demokrasi yolunda bir inkılap yaşaması nedeniyle ancak karşıt fikirlerle ilişki içinde olunarak fikir mücadelesinin kazanılabileceği gerekçesiyle bu ziyafeti verdiğini ifade etmiştir. Asena, CHP ile küs olunursa davalarının gerileyeceğini, kendisinin kişisel meselelerde serbestlik taraftarı olduğu için ziyafet vermekten çekinmediğini açıklamıştır. Ve yazısını tıpkı Muharrem Onursal gibi hakikatlerin tahrifinin vicdanlara ağır geleceğini ve kendisinin geniş bir halk kütlesine hitap ettiğini belirterek bitirmiştir.³⁶

Muharrem Onursal'ın ikinci cevap yazısına geçmeden önce bir parantez açarak, DP üyesi Fahrettin Katrinli'nin Muharrem Onursal'ın “Yersiz İsnatlarla Cevap” isimli ilk yazısı karşısında kaleme aldığı yazıya değinmek faydalı olacaktır.

Katrinli, Türk milletinin 21 Temmuz'da resmi adıyla serbest ve tek dereceli seçim imtihanı verdiğini, ancak gerçekte seçimlerin ne serbest ne de tek dereceli olduğunu belirterek yazısına başlamıştır. Bu imtihanın asıl ağır basan tarafının, “Her ne pahasına olursa olsun, elinden iktidarı bırakmamaya azmetmiş görünen Halk Partisi'nin, hükümet kuvvetlerle desteklenen gizli kuvvetlerine rağmen, millet arzusunu belirtebilecek mi?” sorusu olduğunu belirtmiştir. Ve tüm tehditlere, tedhişlere, baskıya rağmen milletin arzusunun kesin bir şekilde belirerek, seçimlerin tüm yurttan CHP aleyhine sonuçlandığını öne sürmüştür. Ona göre, ne zorla atılan oylar ne de el çabukluğu ve yumruk zoruyla değiştirilen mazbatalar seçmenleri kandırmaya yetmemiştir. Bu gerçeği de İzmir, Bursa, Balıkesir ve Ankara gibi büyük şehirlerde seçmenler haykırmıştır.³⁷ Ardından Katrinli, Türklerin asırlarca Avrupa'nın kapısını zorladığını, fethettiği

³⁴ Vacit Asena, “Sayın Bay Muharrem Onursal”, *Ayvalık*, 8 Ağustos 1946, s. 2.

³⁵ Güler yüzlü, şen anlamına gelmektedir. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, 19. Baskı, Ankara, 2002, s. 92.

³⁶ Asena, agm, s. 2.

³⁷ Fahrettin Katrinli, “D.P. Protestosuna verilen cevap münasebetile”, *Ayvalık*, 8 Ağustos 1946, s. 1.

yerlerde medeniyetin izlerini bıraktığını ve Türk iradesinin son şeklini Misak-ı Milli ile aldığını ifade etmiştir. Ve bu durumu, medeni haklara sahip olan Türklerin ağır ağır fakat gerilemeden adımlar atmak suretiyle vardığı son durak olarak göstermiştir. Yazının devamında, Ayvalık'taki seçimlerde herkesin gözü önünde birçok yolsuzluk yapıldığını iddia etmiş, yapılan bu yolsuzlukları DP İlçe Başkanı'nın halk adına protesto ettiğini, kullanılan ifadelerde ne abartı ne de şiddet olduğunu, hatta Vacit Asena'nın yazısının protestodan ziyade bilinçli ve mutedil bir hukukçunun olayları önemlerine göre ve olduğu gibi aktaran bir raporu anımsattığını, halkın yaralarını deşmek ve heyecan yaratmaktan kaçındığını savunmuştur. Oy verme işleminin bitmesinin akabinde yaşananlarla ilgili şu benzetmeleri yapmıştır:³⁸

“Hepimizin, reylerimizi emanet ettiğimiz bakir sandıklar ne ana baba mesabesinde olan bizlerin ve ne de bizim velilik hakkımızı sıyanet eden kanunun rızası olmadan, bando refakatile, belediye dairesinde zoraki bir zıfafa sürüklenirken belediye binası içinde değildim. Onun için kız sandıklarımız, itimat edilen safdil damatla baş başa bırakılmak üzere belediye binasının dört bucağında yapıldığı, belediye başkanımızca haber verilen heyecanlı araştırmalarda hazır bulunmadım. Yalnız karşımda, içinde cinayet işleniyormuşçasına karanlık bir belediye binası, bu muhayyel cinayetin faillerini halk arasında arıyormuşçasına sert bakışlardan, haşın tavırlardan ve şaşkın halkı vakit vakit tarıyan ışık huzmelerinden müteşekkil bir tarassut cihazı gördüm.”

Yaşananlarla ilgili yukarıda aktardığımız ilgi çekici benzetmeleri yapan Katrinli, belediye binasının önünde bulunan polis kordonunun giderek kalabalıklaştığını, yaşananlar karşısında güveni sarsılmış, üzüntülü ve cesareti kırılmış bir vaziyette gözleri yaşlı bir halk gördüğünü belirtirken, polisleri elinde silahı, halka hakaret etmekle görevli bir idare cihazına benzetmiştir. Daha sonra, Seçim Kanunu'nu yapanların tuhaf kimseler olduğunu, çünkü oy sandıklarının oy kullanılan yerde açılmasına ve tutanakların aynı yerde tutulmasına karar verirken oy sandıklarının hava karardıktan sonra ve seçmenlerin huzurunda açılacağını hiç mi düşünmedikleri sorusunu sormuştur. Yine aynı şekilde oyların bir günde sayılmasına karar verirken seçim komisyonlarında bulunanların yemek yeme ve dinlenme gibi ihtiyaçlarını hiç mi hesaba katmadıklarını sorgulamıştır. Ona göre, yaşananlarda kuşku uyandıran bir şeyler olup, bunun sebebinin Seçim Kanunu'nda ya da bu kanunu yapanlarda değil, kanunun bilerek veyahut bilmeyerek uygulanmamasında aramak gerekmektedir. Katrinli, bir yandan bu eleştirileri yaparken diğer yandan bazı öneriler öne sürmüştür. Şehrin içinde oy sandıklarını koyabilecek bir yerin önceden düşünülüp bulunabileceğini, eğer bulunamadıysa sandıkların sokak lambalarının altına konulabileceğini, eğer bu da olmazsa komisyon üyelerine birer mum verilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, iradesinin tecelli edeceği günü yüzyıllardır görmek için beklediğini belirttiği

³⁸ aynı yer.

halkın, bu amacına ulaştığı bir günde yemeyi içmeyi ya da başka bir şeyi düşünmeyeceğini ifade etmiş, verilen yemek arasını yersiz ve kanunsuz bulmuştur.³⁹ Oy kullanmak için belirli bir süre saptandığını, bu sürenin sonunda hala oyunu kullanmak için bekleyen kişiler varsa, bu kişiler oylarını kullanıncaya kadar başında buldukları sandığın açık kalması gerektiğini, ancak bu durumun diğer sandıkların kapanmasına engel teşkil etmeyeceğini ileri sürmüştür.⁴⁰ Ayrıca sandıkların kapanışının düdüğü öttürmek suretiyle genel bir işaret verilerek yapılmasının Seçim Kanunu'na aykırı olduğunu da eklemiştir.⁴¹ Kendisi oy sandıklarının belediye binasına götürülmesiyle ilgili yine mizahî bir şekilde şu benzetmeyi yapmıştır:

“Hem de bilir misiniz, rey sandıklarının, bu bando gürültüleri arasında aşırılıp, araştırma ve uzaklaştırma manevralarile, belediye dairesinde bir odaya hapsedilmesi, bana, eski sünnet düğünlerinden bir intibahın acıklı bir naziresi gibi göründü. Sünnet olacak çocuğun etrafında bir ara, davullu zurnalı müthiş bir feryat kopar, ortada ne fol ne yumurta yok iken etraftakiler hep bir ağızdan: “Oldu oldu!” diye bağırışlar ve bu hercü mercü arasında, şaşkınlığından istifade edilen zavallı çocuk tam o esnada bir yoklanma ve en nazik yerinde keskin bir acı duyuyor. Artık hakikaten her şey olup bitmiştir.”

Seçimlerle ilgili genel olarak ise, ne Nihat Erim'in “allı morlu şallı”, ne de propaganda kahramanlarının geleceğe dair parlak vaatlerinin genel seçimlerde yaşananları kendilerine unutturmaya yetmeyeceğini, Türk milletinin kalbinin kırıldığını ve bu nedenle CHP'nin büyük bir kayba uğradığını belirttikten sonra Muharrem Onursal'ın yazısını seçim günü yaşanan yolsuzlukların bir kanıtı olarak aldıklarını belirterek makalesini noktalamıştır.⁴²

Fahrettin Katrinli'nin seçimlerle ilgili görüşlerinden bahsettikten sonra parantezi kapatarak Muharrem Onursal'ın cevabına geçebiliriz. Aynı zamanda Ayvalık Seçim Kurulu Başkanı da olan Muharrem Onursal'ın bu son yazısı da tıpkı Vacit Asena'nın gibi 5 madde olarak kaleme alınmıştır. Onursal birinci maddede, DP İlçe Başkanı'nın yayınladığı seçim protestosundaki yersiz suçlamaları Seçim Kurulu Başkanı sıfatı ile reddetmesine rağmen görünüşü kurtarmak ve halk nezdinde sırf bir şeyler yapmış olmak için Asena'nın kendi adına açık bir mektup neşretme gereği hissettiğini öne sürmüştür. Kendisini

³⁹Katrinli, agm, s. 1-2.

⁴⁰ Seçim Kanunu'nun konuyla ilgili 27. maddesi şu şekildedir: “Oyların sandığa atılacağı süre saat sekizden on dokuzca kadardır. Ancak sandık başında oyunu vermemiş seçmenler varsa onlar da oylarını kullanmadan tasnife başlanamaz.” bkz. “Milletvekilleri Seçimi Kanunu”, T. C. Resmi Gazete, Sayı: 6326, 6 Haziran 1946, s. 10703.

Görüldüğü gibi Seçim Kanunu'nda Katrinli'nin belirttiği şekilde bir madde yoktur. Yani kanunda bu konuda bir boşluk olduğu görülmektedir. Kanunda net bir madde olmadığı için karar verme işi seçim kuruluna ya da seçim komisyonlarına bırakılmış olsa gerektir. Bu durum da Ayvalık örneğinde olduğu gibi uygulamada sakatlıklar doğurmuştur.

⁴¹ Bu konu hakkında da Seçim Kanunu'nda herhangi bir açıklayıcı madde bulunmamaktadır.

⁴² Katrinli, agm, s. 2.

tartışmaktan çekinmeyen ve vazgeçmeyen bir kişi olarak tanımlamış, ancak bu şekilde gazete aracılığıyla tartışmayı karakterine uygun bulmadığını belirtmiştir. Bu duruma kendisini Asena'nın zorladığını, bu vesileyle kendisinin haklı olduğunu bir kez daha belirtmeyi lüzumlu gördüğünü sözlerine eklemiştir. Ayrıca Asena'nın seçimlerde kanun dışı olaylar yaşandığını iddia etmesini ilgili makamların harekete geçmesine neden olabileceğini söyleyerek tehditvarî bir uyarıda bulunmuştur.⁴³

İkinci maddede, verdiği cevaplarda her şeyi açıkça izah ettiğini, hiçbir şeyden kaçmadığını, savunmadan ziyade seçimde yaşananları anlattığını belirtmiş, kendisi –ve tabii ki partisi- açısından anlattıklarının Ayvalıklıların ve CHP'lilerin gözü önünde gerçekleşenlerden ibaret olduğunu öne sürmüştür. Çünkü ona göre Ayvalıklılar ve CHP'ye gerçekten bağlı partililer anlattıklarını doğrulamaktadır ve Asena'nın Halk Partisi altında muhalefet yapmak isteyenleri “munsif” olarak nitelemesine hiçbir zaman inanmayacaklarını söylemiştir.

Üçüncü maddede Onursal, seçimlerin bütün Ayvalıklıların gözü önünde ve kanun çerçevesinde gerçekleştiğini, halkın seçimleri CHP'nin kazandığını gördüğünü ve hatta kazanmasını sağladığını belirtmiştir.

Dördüncü maddede, Asena'nın “beşuş” kelimesini kullandığı iddialarını reddetmiş, kendisinin “neşeli” kelimesini kullandığını, bu iki kelimenin arasında anlam farkı olduğunu savunmuştur. Ardından Asena gibi kendisi de sözlerine mizahî bir dille şöyle devam etmiştir:

“Beşuş güler yüzlü adam demektir. Neşe ise keyif ve sevinci ifade eder. İhtimal işinizi bitirdikten sonra neşeli çıkıp giderken beşuş imişsiniz. Ancak orada beş on vazifeli ben de dahil olduğum halde sizin bu beşüşetinizin farkında olmadığımız gibi kimse de orada bulunmadığınızdan bittabi farkında olamazdı.

Yüzünüzdeki tebessüm neşenizi ifade etmişse bu beşüşet vazifesini ikmal etmiş olmaktan mütevellit kalp huzur ile husule gelen sevinç hasebiledir. Ve ona alamettir. Yok acı gülüyordu iseniz onu da o günün yorgunluğu hasebilenir bozukluğuna hamlediniz.”⁴⁴

Onursal, seçim günü ziyafet verilmesi üzerine DP İlçe Başkanı'nın bir serbest düşünce ve samimi bir muhalefet taraftarı olduğunu düşünmüştür. Asena'nın ziyafet vererek seçim günü yaşanan sıkıntıları dağıttığı iddiasına karşılık, seçimlerde darlık yaşanmadığına herkesin şahit olduğunu, tam tersine bu ziyafetle kendilerinin Asena'nın sürekli propaganda ve direktiflerinin önüne geçtiklerini öne sürmüştür. Asena'nın geniş bir halk kitlesine dayandığını iddia etmesinden yola çıkarak bir parti başkanının ancak kendi partisine mensup kişiler adına konuşabileceğini belirtmişse de üçüncü maddede halkın seçimleri CHP'nin kazandığını gördüğünü söylemesi bu ifadesiyle çelişmektedir. Son olarak, halkı muhalefette uyumsuzluğa düşürmemesini tavsiye etmiş, çünkü

⁴³ “Muharrem Onursal, “Sayın, Bay Vacit Asena”, *Ayvalık*, 15 Ağustos 1946, s. 1.

⁴⁴ Onursal, agm, s. 1-2.

gerçekleri saptırmanın vicdanların kabul etmeyeceği bir durum olduğunu ifade etmiştir.⁴⁵

Konuya dair son yazı Vacit Asena'ya aittir. Asena sözlerine, yazılarının altına "İktibas hakkı mahfuzdur." ibaresi koymadığı için Muharrem Onursal'ın yazılarından intihal yaparak cevap vermeye çalıştığını söyleyerek başlamıştır. Ardından da Onursal'ın bir hayli ter döktüğünü ve bu kadar yorulduğu için ona acıdığını belirtmiştir. Bir yazıdan intihal yapmanın manevi bir intihar demek olduğunu, bu tip şeylerin de dalgınlığa ve taklide gelmeyeceğini ifade etmiştir. Kendi fikirleri, kelime ve cümleleriyle kendisine ya da bir başkasına hitaba kalkışmaktan Muharrem Onursal'ı men edeceğini belirterek sert bir çıkış yapmıştır ve yazılarının "S.O.S." verdiğini belirtmiştir. Ardından sözlerine şöyle devam etmiştir:

"Saturlarınızı takip ederken, gözlerime çarpıp zihnimde akisler yapan bir yerinde duruyorum, bir sual sormaklığima müsaade edecek misiniz?

Kendi rivayetinizden menkul içtimai ve siyasi metotlarınızı, rihlei tedrisinizden yetişen talebelerinizi öğrendiğimden dolayı hayretim arttı ve aynı zamanda da inkisara uğradım (...)

(...) Çeşitli konularda başlı başına ilham menbaı olan kafanıza güveniyormuşsunuz ve ben de buna (İman) ediyormuşum, ne kadar gaflet ve batıl hayal. Asri tabiriyle (Atmosfer) den gelen bu beyanınız bana at ve nal hikayesini hatırlattı, ama sizde henüz bir tek mih var galiba? Dedelerimizin ruhu şad olsun. Bu aziz varlıkların (Kırk fırın ekmek yemek gerek) sözünü de size armağan ediyorum ve hem de ayrıca (Maşallah) muskasiyle ilham menbaı olan kafanızın beni bu kadar dedikoduya sevk etmesi kendinize verdiğiniz vasfın ancak bu sahaya maksur delilidir. Sizi takdir etmemek hata olur (...)"⁴⁶

Kendisinin geniş halk kütlelerine dayandığını iddia etmediğini öne süren Asena, iyi düşüncelerini desteklemeyen bir azınlık mevcut olsa da bu ifadesinden kastının DP'liler ve partiyi destekleyen vatandaşlar olduğunu öne sürerek Ayvalıklıların büyük çoğunluğunun DP'li olduğunu kastetmiştir. Onursal'ı da Ayvalıklıların vicdan hürriyetine ve benliklerine müdahale ederek pervasız konuşmakla suçlamıştır. Ona göre Ayvalıklılar güler yüzlü ve uysal insanlardır. Fakat iyi huylu insanlar suistimal edilmeye ve oyuncak yapılmaya tahammül edemezler. Şayet bunlar yapılırsa amansız ve çetin olacaklardır. Bu durumda kendileri de onlara katılacaklar, haklarını meşru yollarla ve kanun ile aramalarına yardımcı olacaklardır. Asena sözlerine şu kısa hikâye ile son vermiştir:

"Şu aklıma geldi:

Biri, ötekine sormuş, feneri nerede söndürdün? Aldığı cevap malum: Senin fenerinin yanmaya başladığı yerde.

Ama ben size demokrasi adına, feneri yakmaya çalışırken titreyen ellerinizden

⁴⁵ Onursal, agm, s. 2.

⁴⁶ Vacit Asena, "S.O.S.", *Ayvalık*, 22 Ağustos 1946, s. 1.

kibritin düştüğünü de söyleyebilirim.”⁴⁷

Muharrem Onursal bu yazıya herhangi bir cevap vermemiş, ikili arasındaki tartışma-en azından seçimlerle ilgili kısmı- bu yazıyla son bulmuştur.

Ayvalık gazetesinin 15 Ağustos tarihli sayısında çıkan bir habere göre ise seçim günü CHP aleyhine propaganda yaptığı gerekçesiyle bazı kişiler hakkında mahkeme propaganda yapıldığının sabit olmadığına ve söylenenlerin konuşma hakkı kapsamına girdiğine karar vererek sanıkların beraatine hükmetmiştir. Gazete, hakimın kararından halkın memnun olduğunu, kendilerinin de adaleti alkışlayarak halkın arasındaki uyumu bozmaya çalışanlara teessüf ettiklerini bildirmiştir.⁴⁸

İl Genel Meclisi Seçimleri

21 Temmuz’da yapılan genel seçimlerin sonrasında, Ayvalık Seçim Kurulu Başkanlığı’ndan İl Genel Meclisi Üyeliği seçimleri için bütün hazırlıkların Ağustos ayında tamamlanarak seçimlerin 1 Eylül 1946 Pazar günü yapılacağı ve bir gün içerisinde tamamlanacağı duyurulmuştur. İlçenin nüfusuna göre Ayvalık’tan iki meclis üyesi seçileceği belirtilerek, seçmenlerin oylarını kullanırken oy pusulalarına üye sayısının bir misli fazla isim yazmaları istenmiştir.⁴⁹ Düzenlenen seçmen defterleri 13 Ağustos sabahından itibaren asılmış ve altı gün askıda kalması planlanmıştır. İsmi listede bulunmayan ya da yanlış yazılan seçmenlerin bu altı günlük süre içerisinde belediye binasında bulunan seçim kuruluna başvurmaları istenmiştir. Altı günlük süreden sonra yapılacak müracaat ve itirazların ise kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.⁵⁰

İl Genel Meclisi Üyeliği seçimlerine katılma kararı alan DP’nin adayları; İbrahim Keskin⁵¹, Mehmet Cömert,⁵² Fazıl Yanyalı⁵³ ve Enver Uysal⁵⁴ olmuştur.

⁴⁷ Asena, agm, s. 2.

⁴⁸ “Propagandistlerin Muhakemesi”, *Ayvalık*, 15 Ağustos 1946, s. 2.

⁴⁹ “Seçim Kurulu Başkanlığı’ndan”, *Ayvalık*, 15 Ağustos 1946, s. 2.

⁵⁰ agm, s. 2.

⁵¹ 1950 yılında da DP belediye meclis üyeliğine aday gösterilen isimlerden biri olan Keskin, 1950 belediye seçiminde ise Avni Baskın sebebiyle yaşananlardan dolayı DP İkinci Başkanı iken partisinden istifa etmiştir. Bkz. “İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’ndan”, *Ayvalık*, 17 Ağustos 1950, s. 3; “D.P. den ve Belediye meclisinden istifalar”, *Körfez*, 22 Eylül 1950, s. 1.

⁵² Tek parti döneminde Ayvalık Belediyesi Meclis Üyeliği yapan ve zeytinyağı ticareti ile uğraşan Mehmet Cömert, çok partili hayata geçiş ile kurulan DP saflarına geçmiştir. DP’den İl Genel Meclisi adaylığının yanı sıra 1950 belediye seçiminde belediye meclis üyeliği için de aday gösterilmiştir. Bkz. İpek, *age.*, s. 54; “İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı’ndan”, s. 3.

⁵³ Tek parti döneminde belediye meclis üyeliği yapan Fazıl Yanyalı daha sonra DP saflarına katılmış ve 1950 belediye seçimlerinde meclis üyeliğine aday gösterilmiştir. Bkz. agm, s. 3; “Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne”, *Ayvalık*, 25 Kasım 1948, s. 3.

⁵⁴ Tüccarlıkla uğraşan Enver Uysal, DP’nin Ayvalık’taki teşkilatlanmasını sağlayan müteşebbis heyet arasında yer almış, 1948 yılı sonlarında yapılan ilçe kongresinde DP İlçe İdare Heyeti

CHP'nin adayları ise; Nejat Sarlıcalı,⁵⁵ Hamit Kulaksız ve Rüstem Özkan'dan⁵⁶ müteşekkil idi.⁵⁷

Tablo 3: 1946 Yılı İl Genel Meclis Seçimleri İçin Ayvalık'ta Kurulan Seçim Büroları ve Kapsadığı Yerler⁵⁸

Sıra No.	Kurulduğu Yer	Kapsadığı Mahalle ve Köyler
1	Kemal Paşa Mah. Eski Camii	Sefa ve Çamlı mevkileri ile Kemal Paşa Mah. Tamamı
2	Biberli Camii Avlusu	Kazım Paşa Mahallesi'nin tamamı
3	Gazi İlkokulu Avlusu	Hayrettin Paşa Mahallesi'nin tamamı
4	Çiftçi Malları Koruma Dairesi	Vehbi Bey Mahallesi'nin tamamı
5	Eski Sakarya İlkokulu Avlusu	Zeki Bey Mahallesi'nin tamamı
6	Alibey Camii Avlusu	Hamdi Bey Mahallesi'nin tamamı
7	Bakkal Ali Sözer'in Dükkânı	Fevzi Paşa Mahallesi'nin tamamı
8	Saatli Camii Avlusu	Fevzi Paşa Mahallesi'nin tamamı
9	Tekel İdaresi Avlusu	İsmet Paşa Mahallesi'nin tamamı
10	Sakarya Camii Avlusu	Sakarya Mahallesi'nin tamamı
11	Altınova Bucacı Halkodası	Bucak Merkez mahalleleri
12	Selimiye Mah. (Altınova) Camii Avlusu	Selimiye Mahallesi'nin tamamı

Üyeliği'ne seçilmiştir. Bkz. "Demokrat parti Ayvalık müteşebbis heyeti kuruldu", *Ayvalık*, 9 Mayıs 1946, s. 1; "Ayvalık D. Parti İlçe Kongresi", *Ayvalık*, 16 Aralık 1948, s. 1.

⁵⁵ 1918'de Midilli'de dünyaya gelen Nejat Sarlıcalı ilk ve ortaöğrenimini Ayvalık'ta tamamladıktan sonra 1938 yılında Haydarpaşa Lisesi'ni, 1941'de ise Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu bitirmiştir. II. Dünya Savaşı'nın sonlarında Ayvalık'ta zeytinyağı ticareti ile uğramış, 1945'te CHP'ye üye olarak Ayvalık Belediye Meclisi ve Balıkesir İl Genel Meclisi Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Ayvalık'ın önde gelen isimlerinden olan Sarlıcalı, 1948 yılında CHP İlçe Başkanlığı'na seçilmiştir. 1950, 1954, 1957 ve 1961 seçimlerinde CHP Balıkesir milletvekili adayı olmuşsa da kazanamamıştır. Ancak 1964 yılındaki Cumhuriyet Senatosu yenileme seçimlerinde CHP'den Balıkesir üyeliğine seçilmiştir. Bu görevini 1973 ve 1979 seçimlerinde tekrar seçilerek devam ettirmişse de 12 Eylül ile üyeliği sonlanmıştır. Bkz. Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri I. Cilt (1961-1964)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 535-536; "C.H.P. idare kurulu", *Ayvalık*, 22 Ocak 1948, s. 1.

⁵⁶ 1944 yılında yapılan CHP İlçe Kongresi'nde idare heyeti üyeliğine seçilmiş, ertesi yıl CHP İlçe Teşkilatı saymanı olmuştur. 1948 yılındaki ilçe kongresinde de idare heyeti üyeliğine seçilmiştir. Bkz. "Parti Kongreleri", *Türk Dili*, 19 Kasım 1944, s. 2; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon No: 490,1-0-0, Kutu No: 624, Dosya No: 51, Sıra No: 1, 1944; "C.H.P. İlçe kongresi Pazar günü yapıldı", *Ayvalık*, 1 Ocak 1948, s. 1.

⁵⁷ "Demokrat Parti Seçimlere iştirak ediyor", *Ayvalık*, 29 Ağustos 1946, s. 2; "il genel meclis üyelikleri adayları", *Ayvalık*, 29 Ağustos 1946, s. 2.

⁵⁸ "İlçemizde Kurulan 26 Seçim Bürosuna Dahil Köy ve Mahalleleri Gösterir Liste", *Ayvalık*, 18 Ağustos 1946, s. 2.

13	Çakmak Köyü Okulu	Çakmak Köyü'nün tamamı
14	Akçapınar Köyü Okulu	Akçapınar ve Karaayıt Köyü'nün tamamı
15	Çamoba Köyü Okulu	Çamoba ve Kocaaliler Köyü'nün tamamı
16	Türközü Köyü Okulu	Türközü Köyü'nün tamamı
17	Tıfillar Köyü Okulu	Tıfillar Köyü'nün tamamı
18	Bağyüzü Köyü Okulu	Bağyüzü Köyü'nün tamamı
19	Araplar Köyü Okulu	Araplar Köyü'nün tamamı
20	Murateli Köyü Okulu	Murateli Köyü'nün tamamı
21	Küçükköy Camii Avlusu	Küçükköy'ün tamamı
22	Odaburnu Köyü Odası	Odaburnu, Üçkabağaç ve Mezarardı Köyü'nün tamamı
23	Bulutçeşme Köyü Odası	Bulutçeşme ve Beşiktepe Köyü'nün tamamı
24	Bektaşdere Köyü Odası	Bektaşdere Köyü'nün tamamı
25	Haciveliler Köyü Odası	Haciveliler Köyü'nün tamamı
26	Alibey Bucağı Belediye Binası	Alibey Bucağı'nın tamamı

Ayvalık gazetesi, 1 Eylül'de yapılan İl Genel Meclis Üyeliği seçimleri sonuçları hakkında görüşlerini almak için Ayvalık DP İlçe Başkanı Vacit Asena ile röportaj yapmıştır. Seçimlerin nasıl geçtiği sorusuna Vacit Asena'nın cevabı; seçimin sükûnet içerisinde geçtiği, seçimlerin ders olarak nitelendirilebileceği ifade etmiştir. Çünkü Asena'ya göre, halkın seçimlere iştirak etmesi siyasi terbiyesinin ve içtimai olgunluğunun bir tezahürüdür. DP İlçe Başkanı, merkez ve köylerin aynı ruh hali içinde bir nevî boykot yaptıklarını ifade etmiştir.⁵⁹

Asena, CHP'ye atılan oyların 20'yi bulmamasına rağmen, usulsüz ve gizlice oy zarfları atılarak merkezde oyların sayısının 1532'ye çıkartıldığını iddia etmiştir. Ona göre, gerçekte CHP'ye atılan oyların sayısı 500 küsurdur. Bu yüzden de genel seçimlerde 5000 küsur oy aldığını iddia eden CHP'nin, İl Genel Meclisi Üyeliği seçimlerinde aldığı oyla övünemeyeceğini dile getirmiştir.

İtirazı ve şikayetleri olup olmadıklarına dair soruya; partilerinin adaylarını kanunlara uygun şekilde yetkili mercilere bildirmesine rağmen 4925 numaralı kanun ile değişen İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu'nun 104. maddesinin 7. fıkrasına göre bir hafta öncesinden müracaat edilmesi gerektiği ileri sürülerek DP'lilerin taleplerinin kabul edilemeyeceğinin müracaatlarından beş gün sonra kendilerine bildirildiği cevabını vermiştir. Ardından hoparlör ve duvarlara yapıştırılan el ilanları ile DP'nin İl Genel Meclisi seçimlerine katılma hakkını kaybettiği duyuruları yapılmış, bu duyurular 31 Ağustos gecesine kadar devam etmiştir. Asena ve diğer DP'liler bu duyuruları yapanların kim olduğu ve hangi yetkiye dayanarak yaptıklarını anlayamamıştır. CHP'lilerin de bu yolda

⁵⁹ "İl Genel Meclisi Seçimleri", *Ayvalık*, 5 Eylül 1946, s. 1.

propaganda yapmasını doğal karşılayan Asena, kültürel faaliyetlerle ilgilenmesi ve tarafsız olması gerektiğini belirttiği halkevi hoparlörünün siyasi amaçlar için kullanıldığını öne sürmüştür. Bu yüzden DP üyeleri ve kendilerini destekleyen vatandaşların oy kullanmadığını belirtmiştir.⁶⁰

DP mensuplarının ve taraftarlarının bu tavrının, en medeni bir protesto tarzı olup olmadığı sorusuna ise; DP temsilcilerinin sandık başlarına kabul edilmediği, İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu'nun ilgili maddesine göre seçim kurulu tarafından teşkilatı olan bir parti oldukları için yazı ile davet edildikleri, kendilerinin de temsilcilerinin bilgilerini seçim kuruluna ilettikleri, seçim sabahı merkezde ve köylerde temsilcilerinin kabul edilmediği haberini aldıkları cevabını vermiştir. Bunun sebebi olarak da seçim kurulunun listedeki sıraya göre değil kendi istediği şekilde temsilcileri dağıtmasını göstermiştir. Asena, seçim kuruluna bildirdikleri 27 ismin hangi sandıklarda görevli olacağını belirleme yetkisinin kendilerine ait olduğunu, mahallelerde temsil imkânı verilmemesine rağmen köy sandıklarında temsilcilerinin tutanaklar tuttuğunu belirtmiştir. İddiasına göre, köylerin birinde 11 kişi oy vermiş, ancak sandıktan 200'e yakın oy çıkmıştır. İlçe merkezinde ise CHP adaylarının listesini içeren kapalı ve mühürlü zarflar dağıtılmış, hatta DP müteşebbis heyetinden bir kişiye dahi bu zarflardan verilmiştir.

Son olarak Vacit Asena'ya sonuç hakkındaki düşüncesi sorulmuş, o da; İl Genel Meclisi seçimlerinin 1946 yılı Ağustos ayı içerisinde yapılmasını öngören 4928 sayılı kanunun geçici maddesine ters bir şekilde hareket edilmesi sebebiyle şikayet ve itirazlarını önce İl Genel Meclisi'ne bildireceklerini, oradan olumlu bir karar çıkmazsa Danıştay'a başvuracaklarını ve itiraz metnini halka da arz edeceklerini ifade etmiştir.⁶¹

Sonuç

Normal şartlar altında 1947 yılında yapılacak olan genel seçimlerin bir yıl erkene alınması daha başından seçimlere gölge düşürmüştü ve muhalefetin tepkisiyle karşılaşmıştır. CHP bu sayede DP'yi adeta hazırlıksız yakalayarak dört yıl daha iktidarda kalmayı amaçlamıştır. Ayrıca 1946 seçimlerinde yargı denetimi olmaması, seçim kurullarının başında belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinin bulunması, oyların açık bir şekilde verilmesi ama sayımın gizli yapılması gibi sebeplerden ötürü 1946 seçimleri demokratik bir seçim olmamıştır.

21 Temmuz 1946'daki seçimlerle ilgili Ayvalık gazetesine yansıyanlar, 1946 seçimlerinin Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi Ayvalık'ta da seçimlerde hile yapıldığı tartışmalarına yol açtığını ortaya koymaktadır. İki tarafında ilk yazıları

⁶⁰ agm, s. 1.

⁶¹ aynı yer.

seçimlere dair isnatlar ve iddialar içermekteyken, sonraki yazılar ise birbirlerine yönelik zaman zaman alaycı eleştiriler de içeren daha kişisel yazılar olmuştur. Bu da o dönemdeki - hatta günümüzdeki- politika yapma geleneğinin bir örneğini oluşturmaktadır. Ayrıca seçimler vesilesiyle yaşanan bu gerilim ve tartışmalar ilerleyen zamanlarda Ayvalık'ın siyasi hayatının daha da hareketli olacağına bir göstergesi olmuştur. Dönemin iki tanığının aktardıkları DP'nin iddialarını destekler niteliktedir. Ayrıca bu olaylar sadece Ayvalık özelinde gerçekleşmiş olsaydı belki bunu münferit bir vaka olarak değerlendirmek mümkün olurdu. Fakat bu tarz olaylar sadece Ayvalık'ta değil, ülkenin hemen hemen her yerinde 1946 Genel Seçimleri vesilesiyle yaşanmıştır. Yine İl Genel Meclisi seçimlerinde de DP'nin CHP'ye karşı ithamları ve seçimlerde hile yapıldığına dair iddiaları olmuştur. Çok partili hayatın başlarında gerçekleşen seçimler, merkezde ve yerelde demokratik hayatın kalıcı olmayacağına inanan, demokrasiyi istemeyen ya da henüz sindirememiş devlet görevlilerinin gözetiminde yapılmıştır. Ayvalık'ta da bunun muhalefette yarattığı güvensizlik görülmüştür. Özellikle oy sandıklarının belediyeye binasına götürülerek burada tutulması muhalefetin güvensizlik duymasında pek de haksız olmadığını göstermektedir. Ancak bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, Ayvalık DP teşkilatı bir yandan seçimlerde hile yapıldığına dair ciddi isnatlarda bulunurken diğer yandan DP İlçe Başkanı'nın suçlamalarda bulunduğu CHP'lilere ve idare adamlarına yemek vermesi oldukça çelişkilidir. Oy verme işlemi henüz yeni bitmişken ve ortada muhalefetin kanunlara aykırı hareket edildiğine ve hile yapıldığına dair iddiaları varken Vacit Asena'nın böyle bir şey yapması gergin olan ortamı yumuşatmaya yönelik bir hareket olarak düşünülebilir. Fakat bizce bu jest, aynı zamanda iktidar partisi temsilcilerinin ve idare yetkililerinin davranışlarının doğru olduğunu ve muhalefetin seçim sonuçlarını kabul ettiğini düşünmesine yol açmıştır. Seçim sonrasında ise muhalefeti destekleyen vatandaşların CHP'yi protesto ettiğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat böyle bir olayın yaşanma ihtimalinin düşük olduğu aşikârdır. DP teşkilatının ise, yaşandığını belirttikleri olaylarla ilgili herhangi bir sonuç elde edemeyeceklerinin farkında olduklarından mahkemeye başvurma yoluna gitmedikleri anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Fon No: 490,1-0-0, Kutu No: 624, Dosya No: 51, Sıra No: 1, 1944.

Gazeteler

ASENA Vacit (1946) Sayın Bay Muharrem Onursal, *Ayvalık*, 8 Ağustos, s. 2.

----- (1946) S.O.S., *Ayvalık*, 22 Ağustos, s. 1.

- Ayvalık D. Parti İlçe Kongresi (1948) *Ayvalık*, 16 Aralık, s. 1.
- Ayvalık Gazetesi Müdürlüğüne (1948) *Ayvalık*, 25 Kasım, s. 3.
- Ayvalık'ta yolsuzluklar (1946) *Demokrat İzmir*, 23 Temmuz, s. 4.
- C.H.P. idare kurulu (1948) *Ayvalık*, 22 Ocak, s. 1.
- C.H.P. İlçe kongresi Pazar günü yapıldı (1948) *Ayvalık*, 1 Ocak, s. 1.
- Demokrat parti Ayvalık müteşebbis heyeti kuruldu (1946) *Ayvalık*, 9 Mayıs, s. 1.
- Demokrat Parti Ayvalıkta neler yapmış? (1946) *Türk Dili*, 23 Haziran, s. 1.
- Demokrat Parti Balıkesir ili millet vekilleri adayları (1946) *Ayvalık*, 18 Temmuz, s. 2.
- Demokrat Parti Seçimlere iştirak ediyor (1946) *Ayvalık*, 29 Ağustos, s. 2.
- D.P. den ve Belediye meclisinden istifalar (1950) *Körfez*, 22 Eylül, s. 1.
- FİLAT, Şükrü (1946) Seçimde bir milletvekili çıkarmalıyız, *Ayvalık*, 13 Haziran, s. 1.
- İl genel meclisi seçimleri (1946) *Ayvalık*, 5 Eylül, s. 1.
- İl genel meclis üyelikleri adayları (1946) *Ayvalık*, 29 Ağustos, s. 2.
- İlçe Seçim Kurulu Başkanlığından (1950) *Ayvalık*, 17 Ağustos, s. 3.
- İlçemizde Kurulan 26 Seçim Bürosuna Dahil Köy ve Mahalleleri Gösterir Liste (1946) *Ayvalık*, 18 Ağustos, s. 2.
- KATRİNLİ Fahrettin (1946) D. P. Protestosuna verilen cevap münasebetile, *Ayvalık*, 8 Ağustos, s. 1.
- Milletvekilleri Seçimi Kanunu (1946) *T. C. Resmi Gazete*, Sayı: 6326, 6 Haziran, s. 10703.
- ONURSAL Muharrem (1946) Sayın, Bay Vacit Asena, *Ayvalık*, 15 Ağustos, s. 1.
- (1946) Yersiz İsnatlara Cevap, *Ayvalık*, 1 Ağustos, s. 1.
- Oy farkı ne kadar? (1946) *Türk Dili*, 23 Temmuz, s. 1.
- Parti Kongreleri (1944) *Türk Dili*, 19 Kasım, s. 2.
- Propagandistlerin Muhakemesi (1946) *Ayvalık*, 15 Ağustos, s. 2.
- Seçim garabetlerinden (1946) *Yeni Asır*, 30 Temmuz, s. 4.
- Seçim Kurulu Başkanlığından (1946) *Ayvalık*, 4 Temmuz, s. 1.
- Seçim Kurulu Başkanlığından (1946) *Ayvalık*, 15 Ağustos, s. 2.

Sözlü Kaynaklar

- EZER Salim ile yapılan görüşme (2013) 12 Kasım, Ayvalık.
- KARAYILDIZ İbrahim ile yapılan görüşme (2013) 13 Kasım, Ayvalık.

Kitap ve Makaleler

- ÇELEBİ Onur (2015) Türkiye’de Demokrasinin Sancılı Doğumu: 1946 Seçimleri, *Turkish Studies*, Cilt 10, Sayı 1, ss. 251-272.
- ÇOKER Fahri (1998) *Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri I. Cilt (1961-1964)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara.
- DEVELLİOĞLU Ferit (2002) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, 19. Baskı, Ankara.
- İPEK Göktuğ (2016) *Ayvalık’ta Sosyal ve Siyasi Hayat (1940-1950)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- KARPAT Kemal (2010) *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- KOÇAK Cemil (2012) *İktidar ve Demokratlar Cilt 2*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- OLGUN Kenan (2011) Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 79, ss. 1-35.
- ÖZTÜRK Kazım (1995) *Türk Parlamento Tarihi II. Dönem III. Cilt*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara.
- ŞENTAY Bülent (2014) Zarbaltı Hulusi Zarplı: Cesur Bir Kuvay-i Milliyeci, Yurtsever Bir Aydın, Çalışkan Bir İşadamı, *Ayvalık*, Sayı: 4, ss. 24-26.
- TAŞDEMİR Serap (2010) Tek Parti Döneminde Ayvalık’ta Eğitim Faaliyetleri, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, ss. 218-241.
- TOKER Metin (1990) *Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- UZUN Hakan (2013) Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1946 Olağanüstü Kurultayı, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13, Sayı 26 (Bahar), ss. 139-161.
- YILMAZ Ensar (2010) 1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar, *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 177-188.
- YILDIRIM Sema - ZEYNEL Behçet Kemal (Ed.) (2010) *TBMM Albümü (1920-2010) 1. Cilt (1920-1950)*, II. Baskı, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara.